

К.А. Мамонов, Д.О. Пруненко, Є.В. Грицьків
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Мамонов К.А., Пруненко Д.О., Грицьків Є.В., 2014

Підтверджено значимість інтелектуальних економічних ресурсів для функціонування сучасних будівельних підприємств. Аргументовано вагомість складової інтелектуального капіталу в потенціалі підприємств будівельної галузі. Розкрито суть теоретико-методичних підходів щодо оцінювання інтелектуального капіталу будівельних підприємств, методи та показники його оцінювання. Сформульовано окремі аспекти розвитку теоретико-методичних підходів до оцінювання величини інтелектуального капіталу будівельних підприємств.

Ключові слова: будівельні підприємства, інтелектуальний капітал, оцінка, теоретико-методичні засади, методи, показники, інформаційна база.

K.A. Mamonov, D.O. Prunenکو, E.V. Hrytskiv
Kharkiv National University named after A. Municipal Economy Beketov

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ESTIMATION OF INTELLECTUAL CAPITAL CONSTRUCTION ENTERPRISES

© Mamonov K.A., Prunenکو D.O., Hrytskiv E.V., 2014

Shows the importance of economic resources in intellectual functioning modern construction enterprises. Argued the importance of intellectual capital component in the potential construction enterprises.

The essence of the theoretical and methodological approaches to the assessment of intellectual capital construction companies, methods and indicators for its evaluation. Reveals the need to determine the volume of the formation and use of intellectual capital construction companies. Studied the existing theoretical and methodological approaches to the assessment of intellectual capital. Compared to techniques used in the calculations of the formation and use of intellectual capital on construction enterprises. The methods and indicators that should be used for evaluation of intellectual capital construction companies.

The study of basic enterprises proved that the ratios that characterize the level of formation and use of intellectual capital show significant disparities and their low value to most construction companies. Profitability index marker to the low efficiency of formation and use of intellectual capital on construction enterprises.

Formulated some aspects of theoretical and methodological approaches to the assessment of the value of intellectual capital construction companies.

Key words: construction companies, intellectual capital, evaluation, theoretical and methodological principles, methods, parameters, information base.

Постановка проблеми. Для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку економіки України основна увага фокусується на ефективності формування й використання інтелектуального капіталу. У розвинених країнах зростання національного багатства на 75% забезпечує цей капітал.

Причому інвестиції в інтелектуальний капітал є найефективнішими та мають такі особливості: суспільна та соціальна орієнтованість, тривалий період реалізації, зростання рівня невизначеності й ризикованості, багатоаспектність використання, їх перманентний характер, значний рівень віддачі. Натомість на сучасному етапі економічних перетворень спостерігається несистемність та низький рівень формування інвестицій в інтелектуальний капітал, зниження його використання на вітчизняних підприємствах. Тому для вирішення представлених цих необхідно розробити заходи щодо зростання ефективності й результативності створення й застосування інтелектуального капіталу суб'єктами господарювання. У цьому контексті одним із важливих напрямів є визначення та систематизація підходів щодо оцінювання інтелектуального капіталу.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні теоретико-методичні підходи щодо оцінювання інтелектуального капіталу підприємства систематизовано в наукових роботах Е. Брукінга [1], Н. Івлієвої [2], О. Кендюхова [3], О. Корневої [4], Т. Стюарта [5], Л. Едвінссона, М. Мелоуна [6] та ін.

Метою дослідження є узагальнення теоретико-методичних положень щодо оцінювання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах та розроблення відповідного авторського підходу, враховуючи сучасні умови господарювання.

Виклад основного матеріалу. В сучасних реаліях для оцінювання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах застосовуються такі методи (відповідно компонентів):

1. Ринкові активи: торгова марка, торгові знаки, ліцензійні умови, франшизи – найбільш використані доходний, посередньо використаний – затратний, менше використаний – порівняльний.
2. Бренди та корпоративна репутація – відповідно доходний, затратний, порівняльний.
3. Людський капітал – знання, досвід, кваліфікація персоналу, освіта, участь у інноваційних проектах – порівняльний, затратний, доходний.
4. Структурний капітал – структурні підрозділи, забезпечення комунікацій (порівняльний, затратний, доходний), інформаційні технології – затратний, доходний, порівняльний.
5. Інтелектуальна власність – доходний або затратний, порівняльний.

Отже, у результаті дослідження визначено, що всі методи оцінювання інтелектуального капіталу значною мірою застосовуються суб'єктами господарювання загалом та підприємствами будівельної галузі зокрема.

Характеристику методів оцінювання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика методів оцінювання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах

Назва методу оцінки	Характеристика
Доходний	Здійснюється оцінювання на основі визначення майбутніх доходів, які отримані у результаті формування й застосування інтелектуального капіталу.
Затратний	
Порівняльний	Характеризується сумою витрат, які спрямовуються на формування та використання компонентів інтелектуального капіталу.
	Визначається на основі порівняння відповідних аналогів компонентів інтелектуального капіталу.

Кожний з цих методів оцінювання інтелектуального капіталу має свої переваги та недоліки. Узагальнюючи існуючу практику їх застосування, слід вказати, що перевагами доходного й затратного методів є отримання результатів оцінювання на основі відповідних аналітичних даних. Проте недоліками є відсутність повної й достовірної інформації щодо компонентів інтелектуального капіталу. Характеризуючи порівняльний метод, визначено, що на його основі можна отримати оцінки різних компонентів інтелектуального капіталу, які мають відповідні аналоги. Натомість, як і в попередніх випадках, потрібну для оцінювання інформацію не завжди можна отримати.

Слід зазначити, що для оцінювання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах використовуються відповідні показники (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники, що застосовуються для оцінювання інтелектуального капіталу
на будівельних підприємствах**

Назва показника	Напрями визначення
Вартість ділової репутації	Визначається як різниця між ринковою вартістю будівельного підприємства та балансовою вартістю чистих активів
Уточнений коефіцієнт Тобіна	Оцінюється як співвідношення ринкової вартості і балансової вартості активів та характеризує рівень ефективності формування й використання інтелектуального капіталу будівельного підприємства.
Питома вага нематеріальних активів у балансовій вартості власного капіталу	Характеризує напрями та рівень впливу нематеріальних активів на балансову вартість власного капіталу.
Співвідношення вартості ділової репутації та суми нематеріальних активів	Визначає рівень впливу ділової репутації на формування та використання нематеріальних активів будівельних підприємств.
Співвідношення вартості нематеріальних активів та суми необоротних активів	Характеризує трансформації, що відбуваються у структурі необоротних активів за рахунок впливу нематеріальних активів.
Співвідношення вартості ділової репутації та суми необоротних активів	Визначає рівень формування необоротних активів шляхом використання ділової репутації на будівельних підприємствах.
Коефіцієнт якості ділових зв'язків	Оцінюється як питома вага кількості ділових зв'язків, які формують ринкову вартість підприємства у загальній структурі взаємовідносин із зацікавленими особами.
Рентабельність нематеріальних активів	Визначається як відношення суми чистого прибутку до вартості нематеріальних активів будівельного підприємства й характеризує результативність їх формування та використання.
Рентабельність ділової репутації	Оцінюється як співвідношення суми чистого прибутку і вартості ділової репутації та визначає рівень застосування ділової репутації.

У результаті дослідження визначено показники, що характеризують інтелектуальний капітал на будівельних підприємствах (рис. 1–4).

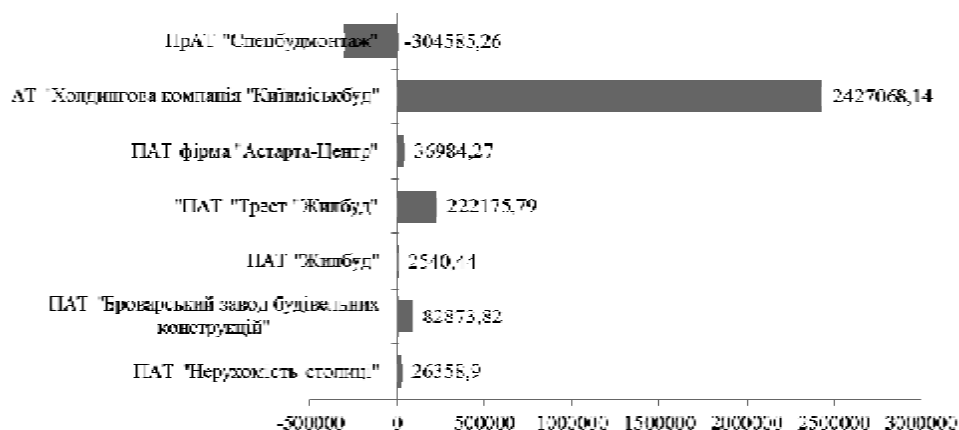

Рис. 1. Вартість ділової репутації, тис.грн

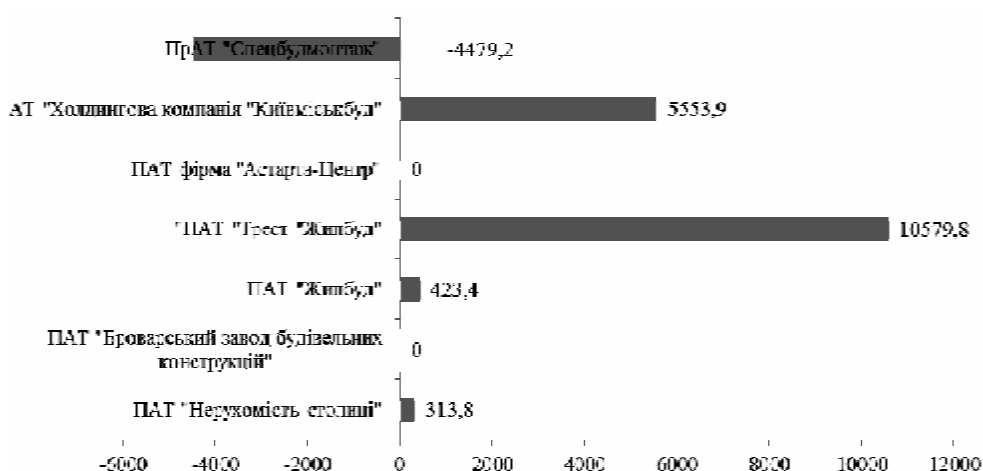

Рис. 2. Відношення вартості ділової репутації до балансової вартості нематеріальних активів

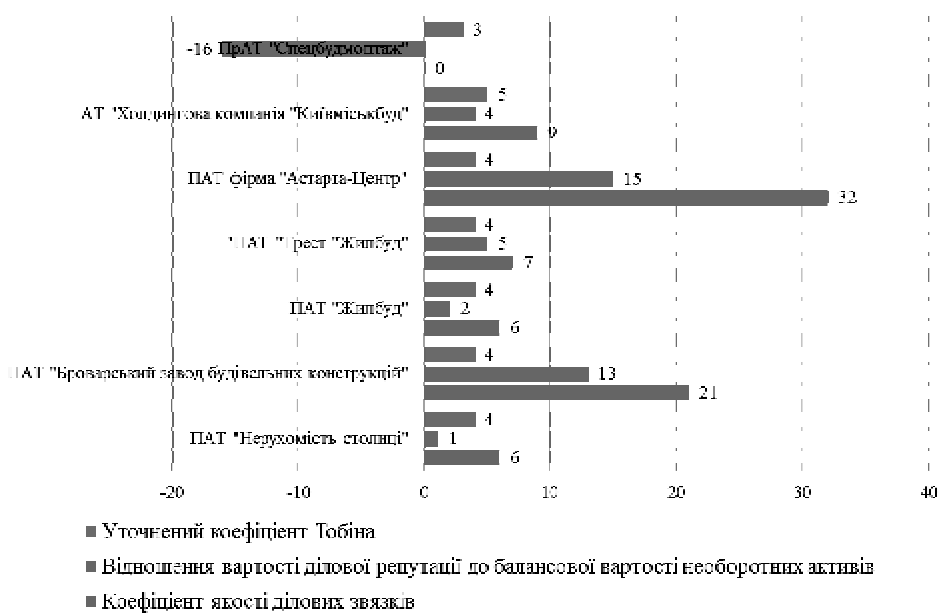

Рис. 3. Відносні показники, що характеризують рівень формування й використання інтелектуального капіталу

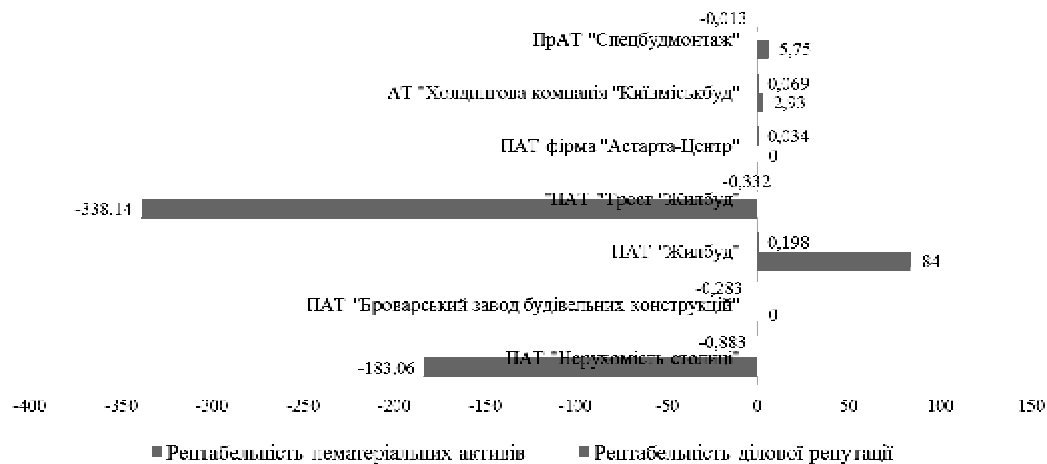

Рис.4. Показники рентабельності використання інтелектуального капіталу

У результаті оцінювання показників, що характеризують формування й використання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах визначено, що вартість ділової репутації має значні диспропорції. Зокрема цей показник на АТ "Холдингова компанія "Київміськбуд" значно перевищує його значення на інших будівельних підприємствах. Крім того, деякі підприємства (ПрАТ "Спецбудмонтаж") мають від'ємні значення, що вказує на негативну ділову репутацію і відповідне відношення зацікавлених осіб. На деяких підприємствах вплив нематеріальних активів на формування ділової репутації мають або низьке або взагалі від'ємне значення. На АТ "Холдингова компанія "Київміськбуд" та ПАТ "Трест "Житлобуд-1" відношення вартості ділової репутації до балансової вартості нематеріальних активів значно перевищує його значення на інших будівельних підприємствах. Відносні показники, що характеризують рівень формування та використання інтелектуального капіталу, свідчать про значні диспропорції та низькі їх значення на більшості будівельних підприємствах. Показники рентабельності вказують на низьку результативність формування та використання інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах.

Висновки. Досліджено теоретико-методичні підходи щодо оцінювання інтелектуального капіталу, запропоновано відповідні показники та здійснено їх оцінювання на будівельних підприємствах.

1. Брукинг Э. *Интеллектуальный капитал* / Э. Брукинг. СПб. : Питер, 2001. – 288 с.;
2. Ивлиева Н. Н. *Оценка стоимости интеллектуального капитала предприятия: монография* / Н. Н. Ивлиева. – М. : Маркет ДС, 2008. – 144 с.;
3. Кендюхов О. Гносеологія інтелектуального капіталу / О. Кендюхов // *Економіка України*. – 2003. – № 4. – С. 28–33;
4. Корнева О. В. Використання характеристик інтелектуального капіталу і інтелектуального потенціалу в управлінні підприємством / О. В. Корнева / *Научные труды ДонНТУ*, 2007. – Вып. 31–3. – С. 251–257 (Серия : экономическая).
5. Stewart T. A. *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations* / T. A. Stewart. – Doubleday : New York, 1997. – 278 p.;
6. Edvinsson L. *Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower* / L. Edvinsson, M. Malone. – N. Y. : "Harper Business", 1997. – 240 p.